

Магістр 2 курсу

факультету економічної інформатики ХНЕУ

ПРОГНОЗУВАННЯ ПРИРОДНОГО РУХУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто тенденції демографічної ситуації в Україні, виявлено фактори, що впливають на природний рух населення, побудовано прогноз природного руху населення на підставі регресійної моделі.

Аннотация. Рассмотрены тенденции демографической ситуации в Украине, выявлены факторы, которые влияют на естественное движение населения, построен прогноз естественного движения населения на основании регрессионной модели.

Annotation. This article reviews the trends of demographic situation in Ukraine, reveals the factors affecting the natural movement of population, the vital prognosis based on regression model is made.

Ключові слова: демографічна ситуація, народжуваність, смертність, природний рух населення, прогнозування природного руху населення, кореляційно-регресійний аналіз природного руху населення.

Природний рух населення впливає на демографічну ситуацію через такі процеси, як народжуваність і смертність. Природний рух населення має величезний вплив на економічну і соціальну ситуацію в окремих регіонах і країні в цілому. Чисельність населення постійно зазнає змін під впливом природних та соціально-економічних умов. Україна належить до країн з першим типом відтворення населення ($k < 0$), який характеризується низькими показниками народжуваності, смертності і незначним природним приростом населення.

У наш час демографічними питаннями, а саме природним рухом населення, займається велика кількість наукових діячів, найвідоміші – це Стеценко С. Г., Парфенцева Н. О., Пальян З. О., Підгорний А. З., Кравець О. С. та ін. У своїх дослідженнях вони акцентують увагу на зміну чисельності та сучасний стан населення (його кількість), статево-вікову структуру, етнічний та професійний склад, його територіальний розподіл, які характеризують демогеографічну ситуацію.

У сучасних умовах до основних причин, які впливають на природний рух населення, науковці відносять благополуччя сімей, підвищення шлюбного віку, збільшення показника розлучуваності та зниження показника шлюбності, небажання молодих сімей мати більше однієї дитини через скрутне матеріальне становище більшості з них, відсутність окремого житла, зайнятості жінок у виробництві, зниження рівня медичного обслуговування, та підвищення випадків дитячої смертності [1].

Подолання кризи і досягнення сталого демографічного розвитку,

-----

вихід із ситуації, що склалася, полягає не стільки в подоланні депопуляції, скільки у підвищенні якості життя населення, доходів населення, збереженні та відтворенні його життєвого і трудового потенціалу.

Згідно з аналізом, який проводить демографічний підрозділ Організації Об'єднаних Націй з економічних та соціальних питань, Україні прогнозують зменшення кількості населення до 29 мільйонів 959 тисяч. Ниніж ситуація така: за 2011 рік українців поменшало на 161 993 осіб (-3,5 ‰), на 1 грудня 2011 року в Україні було 45,6 мільйонів жителів, тоді як за даними перепису 2001 року – 48,46 мільйонів [2].

У статистичних підрахунках ООН Україна знаходиться на останніх місцях рейтингу розвитку країн світу: серед 39 найбільш розвинених держав в Україні найменший природний приріст населення (-0,73 ‰), найменша середня кількість дітей на одну жінку – 1,1 (вважається, що для нормальної зміни поколінь необхідно, щоб на 100 жінок народжувалося 215 дітей. В Україні цей показник становить 140 дітей), третє місце за передбачуванім до 2050 року скороченням населення – на 39 % [3].

Якщо говорити про перспективи народжуваності України, то за оцінками експертів Інституту демографії, показники не будуть кардинально змінюватися. Передбачається, що індекс фертильності буде повільно зростати до 1,53 (дітей) у 2040 році відповідно до підвищення рівня життя населення та здійснення цілеспрямованої державної соціально-демографічної політики. Та навіть за сприятливих соціально-економічних умов показники будуть змінюватися не миттєво, а із запізненням у 5 – 10 років, залежно від того, на що будуть спрямовані заходи демографічної політики [4].

Народжуваність населення – найважливіша складова, яка впливає на закономірності відтворення населення та його природний приріст. Проблема народжуваності, як одна з причин скорочення природного приросту, пояснюється не тільки фінансовими витратами сімей чи держави на виховання й утримання дитини, а ще й широким комплексом соціально-економічних характеристик, які у будь-якому випадку пов'язані з народженням дитини. Це і наявність дитячих садків і шкіл, закладів дозвілля і охорони здоров'я, забезпеченість квартирами. Не менш важливе значення мають стабільна поселенська структура, соціальне заохочення, загальна психологічна атмосфера, ціннісні настанови батьків [2].

У 1995 році чисельність смертей перевищувала чисельність народжень в Україні на -5,8 ‰. У наступні роки ця тенденція все більше посилювалась: в 1997 р. – на -6,2 ‰, у 1999 р. – на -7,1 ‰, за період 2000 – 2002 років та в 2005 році коефіцієнт природного руху мав найбільше значення -7,6 ‰, з 2006 року тенденція набула зворотного напрямку та чисельність смертей перевищила чисельність народжень на -6,4 ‰, що вже в 2008 р. становила -5,3 ‰. У 2010 році демографічна ситуація в країні погіршилась та численність смертей перевищила численність народжень на -4,4 ‰. За 2011 рік спостерігається зменшення показника природного приросту до рівня -3,5 ‰ [2].

За допомогою кореляційно-регресійного методу побудовано модель залежності природного руху населення від середньомісячних доходів населення. Коефіцієнт парної кореляції є мірою тісноти зв'язку пояснювальної змінної із залежною, його значення дорівнює 77,5 % у цьому випадку зв'язок між факторами є тісним. Адекватність моделі в цілому оцінює коефіцієнт детермінації моделі – 60,0 %, критерій адекватності Фішера ($F > F_{\text{табл}}$) з імовірністю 95 % стверджує, що коефіцієнт детермінації значущий, а зв'язок між природним приростом та обраним фактором впливу істотний. Значення критерію Стьюдента більше табличного ($t >$

$t_{\text{табл}}$), а отже фактор істотно впливає на природний приріст населення і є статистично значущим параметром. Похибки моделі розподілені за нормальним законом.

Середній рівень середньомісячного доходу населення за 1995–2011 роки становить 848,47 грн. Припустимо, що в прогнозованому році середньомісячний дохід населення збільшиться на суму середнього доходу та становитиме 3 500 грн, це призведе до зменшення показника природного приросту населення до рівня -3,0 ‰. Довірчі інтервали для прогнозного значення: $-4,54800 \text{ ‰} \leq -3,05683 \text{ ‰} \leq -1,56566 \text{ ‰}$.

Дослідження природного руху населення, його сутності дозволяє судити про можливість соціально-економічного розвитку країни, його тенденції, виявлення факторів впливу на природний рух населення диктує необхідні заходи, які повинна зробити держава для нейтралізації негативних факторів у процесі природного руху населення або зміцненні позитивних тенденцій у його розвитку.

Наук. керівн. Аксьонова І. В.

Літератури: 1. Концепція демографічного розвитку України на 2005–2015 рр. Проект. – К., 2004. – С. 13.
2. www.ukrstat.gov.ua. 3. Доповідь Генерального секретаря ООН "Світові демографічні тенденції" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.un.org. 4. Щорічний аналітичний доклад. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2010. – С. 43–72.